

Жданова Л. Л.

ORCID: 0000-0003-0007-7529

доктор економічних наук, доцент,

професор кафедри загальної економічної теорії

та економічної політики

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИЙ СЕКТОР КНР У ГЛОБАЛЬНІЙ КОНКУРЕНЦІЇ

Ключові слова: Китай, високотехнологічний сектор, інтелектуальна власність, конкуренція, експорт.

Програма модернізації економіки, яка висунута ХХ з'їздом КПК, передбачає подальший розвиток сектору високих технологій та розширення його взаємодії із зовнішніми ринками [1]. У світлі такої перспективи науковий інтерес представляє дослідження специфіки конкуренції в секторі високотехнологічних товарів та динаміка цього сектору економіки КНР.

Дослідження економіки, яка вбудована у світову економічну систему цілком раціонально вести на основі світ-системної методології. Застосовність цієї методології в плані розуміння історичної ролі Китаю в ХХІ столітті була відмічена на XIV конференції Китайська цивілізація: традиції та сучасність [2, с. 230]. Світ-системне трактування сучасної світової економіки уявляє її як симбіоз країн Центру, полупериферії та периферії. Таке розуміння світової економіки деякою мірою знайшло своє віддзеркалення у статистичних показниках ООН, Світового валютного фонду, світового банку. Названі організації поділяють всі країни світу за критерієм ВВП на одну особу на три групи: країни з високим рівнем доходу, з середнім рівнем доходу, з низьким рівнем доходу. Китай, незважаючи на обсяг його ВВП, який за офіційним обмінним курсом валют є другим у світі, за рівнем ВВП на одну особу відноситься до країн середнього рівня розвитку. Відтак, саме такий підхід і покладено у розрахунки динаміки частин високотехнологічного сектору, які зроблені у даній доповіді.

Дослідження високотехнологічного сектору може спиратися на міжнародні рейтинги – Глобальний індекс інновацій, Індекс глобальної конкурентоспроможності [3, с. 142–144]. Ці індекси побудовані не

лише на статистичній інформації, але і на опитуваннях суб'єктів підприємницької діяльності. Такий метод побудови індексів не завжди віддзеркалює реальний стан об'єкту, бо вносить у розрахунки елементи суб'єктивізму.

Дослідження високотехнологічного сектору можна вести і відволікаючись від опитувань, концентруючись лише на статистичній інформації.

Розуміння структури високотехнологічного сектору і виявлення тенденцій його розвитку потребує розділення продуктів високотехнологічного сектору за критерієм об'єкта продажу. За цим критерієм у високотехнологічному секторі чітко виокремлюються два підрозділи. Один з них, назвемо його підрозділ А, уявляє собою вироблення науково-технічної інформації і втілення її у юридичні документи (патенти), які закріплюють право інтелектуальної власності фізичної або юридичної особи на цю інформацію. Саме на основі купівлі патентів можливо легально організувати виробництво товарів, які матеріалізують інтелектуальні досягнення НТР. А таке виробництво – це вже другий підрозділ високотехнологічного сектору. Назвемо його підрозділ Б. Функціонування цих двох підрозділів побудовано порізному. У сучасних умовах підрозділ А, тобто вироблення науково-технічної інформації, потребує розвинутої матеріальної бази, необхідної для здійснення науково-дослідних і досвідно конструкторських робіт, тобто лабораторій, технопарків, технополісів і т. ін.; фахівців та науковців високого рівня підготовки; відповідної освіти. Інвестиції у цей підрозділ дуже масштабні і характеризуються високим ступенем невизначеності і ризику. Коли науково-технічна інформація розроблена і поступає на ринок у якості товару (патенту), виникають питання: хто купить цей товар та за яку ціну; чи будуть існувати у продавця такого товару конкуренти; чи будуть існувати у покупця такого товару конкуренти? В різних галузях сектору створення науково-технічної інформації у товарній формі ситуації з конкуренцією і ціноутворенням можуть розрізнятися, але самі умови виробництва роблять виробників науково-технічної інформації монополістами.

Інакше функціонує підрозділ Б, тобто та частина високотехнологічного сектору, де здійснюється виробництво товарів, які матеріалізують інформацію з патентів у фізичну, предметну форму. У цьому підрозділі виробництво розгортає промисловий капітал, причому лише тоді, коли зрозуміло обсяг попиту і ємність відповідного ринку. Як мають формуватися ринкові ціни на такі товари: як на інтелектуальні унікальні товари, чи як на звичайні товари масового індустріального виробництва? Суто теоретичні відповіді на ці питання базуються на фундаментальних теоріях – трудової вартості, граничної корисності. І в одній парадигмі, і в іншій інтелектуальна рента є частиною ціни лише унікального товару, яка може існувати

лише за умов монополії. Конкуренція знижує цю частину ціни товару, а в тенденції може звести до суспільно необхідних витрат праці. Практика підтверджує саме таке розуміння конкуренції у високотехнологічному секторі. Як видно з даних таблиці 1, країни з високим рівнем доходу мають розвинутий ринок науково-технічної інформації: вони продають інформації приблизно на таку ж суму грошей, як і купують. Інакше виглядає ситуація на цьому ринку США: вони продають інформації на значно більшу суму, ніж купують. Так, у 2021 році вони продали патентів на 124,8 млрд. дол., а купили на 46,9 млрд. дол. Протилежним чином виглядає ситуація на ринку науково-технічної інформації країн з середнім рівнем доходу.

Таблиця 1

Надходження/Платежі за використання інтелектуальної власності, загальний обсяг, млрд. дол. США*

	Надходження					Платежі				
	Світ	Країни з високим рівнем доходу		Країни з середнім рівнем доходу		Світ	Країни з високим рівнем доходу		Країни з середнім рівнем доходу	
		усього	у т.ч. США	усього	у т.ч. КНР		усього	у т.ч. США	усього	у т.ч. КНР
2010	237,5	235,0	95,0	2,5	0,8	270,2	231,4	31,1	38,3	13,0
2015	330,5	326,3	111,2	4,2	1,1	396,1	338,3	35,2	57,3	22,0
2016	333,0	328,8	113,0	4,2	1,2	373,3	313,7	42,0	59,1	24,0
2017	363,7	355,0	118,2	8,7	4,8	402,0	334,3	44,4	67,6	28,8
2018	395,6	385,4	114,8	10,1	5,6	435,0	357,2	42,7	77,7	35,8
2019	400,4	389,2	115,5	11,2	6,6	443,2	365,9	41,7	77,2	34,4
2020	393,4	379,8	113,8	13,6	8,6	452,7	375,9	43,0	76,8	37,9
2021	444,5	427,5	124,8	17,0	11,7	515,3	424,5	46,9	90,7	46,9

*<https://data.worldbank.org/indicator/BM.GSR.ROYL.CD?view=chart>

Ці країни переважно купують патенти і зовсім мало їх продають. Так, у 2021 році вони купили патентів на суму 90,7 млрд. дол., а продали всього на 17,0 млрд. дол. Ринок науково-технічної інформації Китаю по цьому показнику є типовим для країн середнього рівня розвитку. У 2021 році Китай купив інформації на 46,9 млрд. дол., а продав на 11,7 млрд. дол. Проте, якщо проаналізувати динаміку ринку патентів, ринок Китаю демонструє істотну відміну не лише від країн з середнім рівнем доходу, але і від країн з високим рівнем доходу. Так, за період 2010-2021 рр. витрати Китаю на купівлю патентів зросли

з 13,0 млрд. дол. до 46,9 млрд., тобто на 360,8%, а надходження від продажу патентів зросли з 0,8 млрд. дол. до 11,7 млрд дол., тобто на 1 462,5%. За цей же період витрати розвинутих країн на купівлю патентів зросли з 231,4 млрд. дол. до 424,5 млрд, тобто на 183,4%, а надходження від продажу – з 235,0 млрд. до 427,5 млрд., тобто на 181,9%. Для США динаміка виглядає наступним чином. З 2010 до 2021 рр. витрати на купівлю патентів зросли з 31,3 млрд. дол. до 46,9, тобто на 149,8%, а надходження від продажу – з 95,0 млрд. дол. до 124,8 млрд. дол., тобто на 131,4%.

Таким чином за темпами зростання виробництва науково-технічної інформації Китай суттєво, у рази випереджає розвинуті країни і США у тому числі. Така тенденція відповідно до завдань, які висунуті ХХ з'їздом КПК збережеться у майбутньому.

Аналіз динаміки підрозділу Б високотехнологічного сектору свідчить про постійне зростання обсягів продажу високотехнологічних товарів на світовому ринку. Як видно з даних таблиці 2 експорт Китаєм високотехнологічної продукції зріс з 593,9 млрд. дол. у 2012 році до 942,3 млрд. дол. у 2021 р, тобто на 158,7%, тоді як аналогічні показники США склали відповідно 169,07 млрд. дол. та 169,22 млрд. дол.

Таблиця 2

Експорт високотехнологічної продукції*

	Експорт високотехнологічної продукції (платіжний баланс, поточні долари США, млрд. дол.)					Експорт високотехнологічної продукції (% експорту промислової продукції)				
	Світ	Країни з високим рівнем доходу		Країни з середнім рівнем доходу		Світ	Країни з високим рівнем доходу		Країни з середнім рівнем доходу	
		усього	у т.ч. США	усього	у т.ч. КНР		усього	у т.ч. США	усього	у т.ч. КНР
2012	2 210	1 290	169,07	836,6	593,9	19	19	20	19	31
2015	2 280	1 350	175,24	926,3	652,2	20	19	21	21	30
2016	2 230	1 360	173,92	875,3	594,5	20	20	22	20	30
2017	2 660	1 650	154,55	1 010	654,2	23	24	19	21	31
2018	2 910	1 780	153,81	1 130	731,3	20	20	18	21	32
2019	2 850	1 740	153,92	1 110	715,3	21	20	19	21	31
2020	н.д.	1 690	141,54	1 160	757,6	22	21	19	23	31
2021		н.д.	169,22	н.д.	942,3	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.

*<https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS?view=chart>

Таким чином, Китаєм створений потужний і постійно зростаючий високотехнологічний сектор. Його високі якісні характеристики знаходять своє віддзеркалення у частці високотехнологічної продукції у експорті промислової продукції. Як видно з даних таблиці 2, цей показник за аналізовані роки утримується на рівні 30–31%, тоді як у розвинутих країнах і у США – на рівні 19–21%.

Висновок. У високотехнологічному секторі КНР у теперішній період часу домінує підрозділ Б. Проте стрімке зростання підрозділу А свідчить про зміну парадигми високотехнологічного розвитку КНР.

Література:

1. Сі Цзіньпін. Доповідь на XX Всекитайському з'їзді КПК 16 жовтня 2022. Р. IV, ч. 5; р V., ч. 3.
https://www.fmprc.gov.cn/rus/zxxx/202210/t20221026_10792071.html
2. Попков В. В. Китай в контексті світ-системної теорії І. Валлерстайна // Китайська цивілізація: традиції та сучасність : матеріали XIV міжнародної наукової конференції 5 листопада 2020 р. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 230–233.
3. Чалюк Ю. О. Глобальна конкурентоспроможність Китаю // Китаєзнавчі дослідження 2021. № 1. С. 137–149.

UDC 339.5 (510)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-284-8-47>

Zhmai O. V.

ORCID: 0000-0001-5276-3462

Member of the Board

Non-governmental Organization «Enactus»

Odesa Mechnikov National University

Odesa, Ukraine

ANALYSIS OF CHINA'S INTERNATIONAL TRADE IN THE FIRST 9 MONTHS OF 2022

Key words: international trade, China, trading partners, economy, export, import.

The current year has become one of the most difficult and unpredictable in the XXI century. Even 2020, when the world was quarantined from the coronavirus pandemic, apparently did not change the national economies and foreign trade relations of countries around the world so dramatically. In this regard, it is